

TIPURI DE VALORI ALE PATRIMONIULUI CULTURAL DIN REPUBLICA MOLDOVA

Liliana JITARI

liliana.jitari@emi.utm.md

***Summary:** This study aims to analyze the economic category "value" with applicability in the field of tangible cultural heritage. Determining the value of heritage and especially its role in decisions on conservation, restoration or reuse of heritage are quite current in the Republic of Moldova. At the same time, approaches in the economic literature on the concept of "cultural value" demonstrate that the economic perspective is mainly interested in financial measurements. In this context, identifying the types of values that tangible cultural heritage has, as they decisively influence the choice of appropriate assessment tools, remains a priority.*

Cuvinte cheie: patrimoniu cultural, valoare de utilizare, evaluare financiară, subiectivism valoric, valoare economică, valoare culturală, estetică, spirituală, socială, istorică, simbolică.

Introducere :

Republica Moldova dispune de un patrimoniu imobil urban și rural considerabil, care merită să fie pus în valoare în mod adecvat. În or. Chișinău, peisajul urban al centrului istoric este deja puternic afectat de numeroase construcții care nu se integrează, reprezentând o arhitectură contemporană neatractivă, de interes scăzut. Multe construcții cu valoare de patrimoniu sunt utilizate inadecvat, în timp ce altele sunt abandonate (lăsate să degradeze și să se ruineze). Circa 30% din patrimoniul cultural construit, este considerat a fi în pericol. Implementarea unei politici de protejare și punere în valoare a patrimoniului urban care încă își mai păstrează caracteristicile, este, prin urmare, o chestiune de o deosebită urgență, deoarece în ritmul actual, dispariția definitivă a acestui patrimoniu este chestiunea a cel mult un deceniu. La nivel oficial, Guvernul Republicii Moldova se angajează să alinieze funcționarea instituțiilor țării la standardele europene, iar reprezentanții lui afirmă că „dezvoltarea integrată a patrimoniului” este un obiectiv prioritar. Însă, fără o definiție / concepție

clară a ceea ce este patrimoniul cultural, fără o conștientizare generală a rolului și a valorii patrimoniului pentru societate, fără înțelegerea că protejarea patrimoniului este un factor de dezvoltare economică și o forță motrice în cadrul strategiilor de ameliorare a calității vieții, nu putem oferi patrimoniului cultural un loc aparte în cadrul aspirațiilor naționale. Eficacitatea protejării patrimoniului cultural în Republica Moldova, este un indicator al nivelului real al democrației din țară. Doar prin conștientizarea valorii bunurilor de patrimoniu și a spațiilor din jurul acestora, moldovenii vor deveni gardieni ai mediului construit în care locuiesc, vor înțelege de ce este necesar de a-l proteja, vor fi mândri să primească vizitatori și, în consecință, vor contribui la îmbogățirea identității europene, importanța deosebită atribuită îmbunătățirii sistemului de gestiune a patrimoniului cultural în Republica Moldova.

Opinia comună care tinde să considere că economiștii se concentrează prea mult pe măsurători financiare, trecând astfel cu vederea adevărata semnificație culturală a activelor de patrimoniu ce duc cu gândul la percepția identității sau a continuității, fiind o punte între trecut și prezent, se dovedește, în realitate, inadecvată studiului actual al abordărilor subiectului în literatura economică. Există, în fapt, elemente comune între abordările economice și culturale privind evaluarea patrimoniului, în condițiile în care o evaluare economică corectă a unui proiect de patrimoniu are, sau se cuvine să aibă, un cuvânt greu de spus în luarea deciziilor în acest domeniu.

Orice decizie cu privire la restaurarea, renovarea sau reutilizarea, de exemplu, a unei clădiri vechi, încărcată de simboluri, necesită resurse limitate, trebuind, în consecință, să se facă *o ierarhizare a nevoilor* de satisfăcut. Odată folosite, pentru întreținerea și conservarea patrimoniului, nu mai pot fi folosite pentru alte utilizări, de unde rezultă un *cost de oportunitate*.

Conservarea activelor provenind din trecut, are o limită stabilită în mod obiectiv – nu poate fi totul conservat, este necesară o restricție obiectivă, generată de preferințele consumatorilor, care este posibil să reacționeze împotriva reabilitării unui bun de patrimoniu, dacă acesta presupune utilizarea de fonduri publice provenite din contribuțiile lor.

Orice venituri financiare rezultate în urma unui proiect de patrimoniu trebuie, finalmente, să depășească eventualele diminuări/denaturări ale

proprietăților de patrimoniu, iar pentru astfel de evaluări intră în scenă un întreg instrumental de metode economice.

1. Conceptul de „patrimoniu” și „valoare”. Înainte de a recurge la procesul evaluării patrimoniului cultural din diverse tipuri de comunități (local, regional, național, universal), este necesară o viziune asupra cadrului conceptual general, în materie de evaluare a patrimoniului, filtrându-l prin prisma noțiunilor provenind din spațiul științei economice convenționale.

Termenul de „patrimoniu” definește ceva moștenit din trecut, iar atașându-i adjectivul „cultural” (atât în sens antropologic sau sociologic, cât și în interpretarea sa artistică sau estetică) se definește mai precis scopul său, vorbindu-se astfel despre lucruri provenite de la generațiile anterioare și încărcate cu o anumită semnificație culturală.

Dintre cele două componente ale patrimoniului cultural, cea *tangibilă* – clădiri, locații, dar și tablouri, sculpturi sau artefacte, și respectiv *intangibilă* – tradiții, obiceiuri, credințe, opere de artă precum literatură sau muzică. Obiectul studiului nostru, îl constituie *patrimoniul tangibil construit*.

Dar, cu siguranță, noțiunea cea mai importantă este aceea de *valoare* a patrimoniului, prin semnificația sa, modul de determinare și mai ales rolul jucat în deciziile cu privire la conservarea, restaurarea sau reutilizarea patrimoniului.

În acest domeniu operează două distincții esențiale: cea dintre valoarea *individuală* și valoarea *colectivă*, precum și dintre valoarea *privată* și cea *publică*, cu luarea în considerare a unei diferențieri secundare între valoarea *economică* și cea *culturală*.

2. Valoarea: între viziunea individuală și cea colectivă

2.1. Valoarea individuală

Noțiunea de *valoare* în economie a reprezentat și mai reprezintă un subiect de controversă, însă, chiar și în aceste condiții, paradigma dominantă a economiei neoclasică susține, că ar fi găsit soluția de compromis a problemei într-un mod fără multe ambiguități, identificând valoarea destul de clar ca izvorând din *utilitatea individuală*.

Nu este momentul de a face aici o revizie a literaturii dedicate „teoriei valorii”, dar chiar și postularea ca rezolvată a problemei valorii și

operațiilor realizabile în baza lor, asupra comensurării, comparării și calculării intersubiective a valorii/utilității, rămîne actuală.

Fapt este că în economia neoclasică, idealizantă, altfel, în raport cu realitatea, în care societatea este populată de consumatori raționali, perfect informați și maximizatori de utilitate, valoarea rezultă din procesul de schimb pe piețe perfect funcționale. Chiar dacă se consideră că piețele eșuează (există monopoluri, externalități, bunuri publice), valoarea este dată de „dorința/disponibilitatea de a plăti” (*willingness-to-pay*) a consumatorilor individuali exprimată pentru bunurile în cauză.

În principiu, indivizii pot experimenta patrimoniul fie prin consum direct (sau „utilizare”), fie prin mijloace indirecte („nonutilizare”), fie ca un beneficiu extern (Hutter, Rizzo, 1997, Schuster et al., 1997, Peacock, 1998, Benhamou, 2003, Rizzo, Throsby, 2006). În acest context, se identifică și alte fațete ale termenului „valoare”- valoarea de utilizare și valoarea de nonutilizare.

Valoarea de utilizare (use value) reprezintă satisfacția resimțită de indivizi ca urmare a consumului direct al serviciilor oferite de obiectul de patrimoniu, putând fi experimentată în mai multe moduri: prin deținerea de active de patrimoniu sau ca urmare a locuirii sau desfășurării activității într-un astfel de obiectiv – această percepție este reflectată în procesul pieței și poate fi dimensionată prin *valoarea de închiriere*, precum și prin vizitarea de către turiști (în acest caz, valoarea poate fi estimată utilizând metode precum *analiza transport/cost(1)*).

În evaluarea valorii de utilizare directe, se atribuie în mod specific importanță calităților obiectivului de patrimoniu (de pildă, o clădire istorică folosită în scopuri comerciale), trebuie reținut că valoarea patrimoniului în sine este, de fapt, o valoare marginală. Cu siguranță, clădirea ar avea o anumită valoare de închiriere ca spațiu comercial și în absența unei calități de patrimoniu. Valoarea de închiriere a unor asemenea clădiri este mai mare dacă oamenii preferă să locuiască sau să lucreze într-o casă de patrimoniu, sau mai mică dacă design-ul și facilitățile învechite ale respectivei clădiri reprezintă un inconvenient. Per ansamblu, piața pare a sugera că aceste valori de utilizare directe sunt pozitive, sunt proprietățile dorite de persoane care le prețuiesc serviciile și sunt pregătite să plătească prețul pe măsură.

Valoarea de nonutilizare (non-use value), denumită și valoare de utilizare pasivă, este percepută de indivizi, dar nereflectată în procesul de piață, deoarece derivă din acele atribute ale patrimoniului cultural ce sunt clasificate drept *bunuri publice nonrivale și nonexclusibile*. Se poate face o paralelă cu „economia mediului”, un subiect extrem de răspândit în prezent, în care s-au făcut progrese substanțiale în ultimii ani, diversificându-se și rafinându-se metodele de „evaluare nonpiață” (de notat că aceste tehnici au aplicații specializate, ele funcționând cu succes în anumite situații și prost, sau chiar deloc, în altele). În acest domeniu, s-au identificat trei categorii de valori de nonutilizare, relevante în același timp și pentru evaluarea patrimoniului cultural (Throsby, 2003a), și anume *valoarea de existență (existence value)*, *valoarea de moștenire (bequest value)* și *valoarea de opțiune (option value)*.

➤ *Valoarea de existență* derivă din faptul că oamenii cred că bunul are o valoare intrinsecă, alta decât cea de utilizare, pentru a cărei existență sunt dispuși să plătească (chiar dacă este foarte posibil să nu îl utilizeze sau consume vreodată), înregistrându-se satisfacție deoarece știu că patrimoniul va continua să existe. Oamenii sunt dispuși să constituie fonduri pentru conservarea unor active de patrimoniu pentru simplul motiv că ei consideră că toate acestea trebuie să fie păstrate. Astfel, motivația pentru această valoare de existență altruistă este, în general, de natură paternalistă, dictată de dorința ca un bun să fie consumat și de alții, ci nu de intenția de a spori consumul său în rândul membrilor comunității.

➤ Dacă altruismul ia în calcul și generațiile viitoare, percepția asupra bunului va echivala cu *valoarea de moștenire*, ce apare atunci când satisfacția individuală este atribuită continuării existenței unui patrimoniu pentru beneficiile viitoare potențiale ale altora, cunoscute sau necunoscute.

➤ *Valoarea de opțiune* este dată de dimensiunea pe care noi o atașăm dorinței de a conserva bunurile de patrimoniu cu scopul de a lăsa deschisă opțiunea de consum a serviciilor oferite de acestea pe viitor.

Toate aceste tipuri de valori se bazează, așa cum am precizat anterior, pe *disponibilitatea individuală de a plăti*, pentru a cărei măsurare s-au dezvoltat mai multe metode, dintre care vom prezenta, pe scurt, numai două: *evaluarea contingentă și modelarea alegerii discrete*.

Metoda evaluării contingente are la bază prelucrarea chestionarelor prin care oamenii pot fi întrebați cât ar fi dispuși să plătească pentru a evita

o acțiune distrugătoare față de un activ de patrimoniu sau, ca alternativă, ce compensație ar cere pentru a accepta o astfel de situație. Media disponibilității de plată rezultată este apoi multiplicată cu populația relevantă pentru a estima valoarea totală a disponibilității de plată. Cel mai mare avantaj al acestei abordări este că poate fi aplicată oricărei probleme de evaluare, inclusiv pentru cele pentru care există deja alte metode. Deși metoda pare, în principal, simplă, nu este lipsită de dificultăți: respondenții pot afla cea mai mare parte a informațiilor de la interogator; pot fi influențați de propriul lor interes; răspunsurile sunt afectate de faptul că piața este una ipotetică și nu una reală; și, modul în care informația este prezentată poate influența răspunsurile individuale. În plus, s-a observat că persoanele au aceeași disponibilitate de plată, atât pentru o componentă a unui bun evaluat, cât și pentru întregul bun. Drept consecință, rezultatele acestor studii sunt cel mai adesea contestate, variind într-un interval foarte mare.

Metoda modelării alegerii discrete poate fi folosită pentru compararea unei multitudini de variante (spre deosebire de evaluarea contingentă, care, de regulă, se restricționează la compararea unei singure variante cu o situație curentă).

Activul de patrimoniu este descris ca un set de atribute, unde fiecare atribut poate avea mai multe valori posibile, dintr-un interval definit. Indivizilor intervievați le sunt prezentate aproximativ 8-10 seturi, fiecare conținând, de regulă, două variante ipotetice și o situație dată (*status quo*), ei fiind rugați să o selecteze pe cea preferată. Există și un al treilea tip de valoare pentru patrimoniul cultural resimțită de indivizi, care se deosebește oarecum de primele două categorii, deși are caracteristici aferente valorii de utilizare, cât și valorii de nonutilizare, derivând din faptul că patrimoniul poate genera externalități pozitive (dacă, de exemplu, cei care trec pe lângă o clădire de patrimoniu se bucură de calitățile estetice sau istorice ale acesteia). Chiar dacă, în principiu, valoarea economică a unui astfel de *beneficiu extern* ar putea fi estimată, în practică acest lucru este mai greu de obținut.

Cu toate acestea însă, efectele externe pozitive sunt o valoare identificabilă și potențial semnificativă a patrimoniului.

2.2. Valoarea colectivă.

În literatura de specialitate s-a pus și întrebarea dacă există *beneficii colective* aferente activelor de patrimoniu care nu sunt considerate relevante de către indivizi, dar care ar fi totuși importante pentru adoptarea unei decizii. Se poate aprecia, că numai opțiunea indivizilor contează, însă apare și preocuparea că modelul economic standard nu poate cuprinde în totalitate acele elemente de patrimoniu cultural care reflectă ceea ce se numește *semnificația sa culturală*.

Astfel de aprecieri conduc către o abordare alternativă care ia în considerare conceptul de *valoare culturală*, care coexistă alături de *valoarea economică* (la care am făcut referire în secțiunea anterioară) pe care o posedă activul. Într-un asemenea context, valoarea culturală reprezintă un concept complex care grupează calități precum estetică, simbolică, valoare spirituală sau istorică. Într-o oarecare măsură, asemenea aspecte pot afecta evaluarea individuală a activului în cauză și nu pot fi reflectate în analiza economică corespunzătoare.

Aceste valori pot fi pe deplin conștientizate în termeni colectivi, chiar dacă nu pot fi reprezentate substanțial în evaluări individuale monetare.

Sunt identificate ca elemente componente ale valorii culturale următoarele subcategorii (Throsby, 2006): *valoarea estetică*, *valoarea spirituală*, *valoarea socială*, *valoarea istorică*, *valoarea simbolică*, *valoarea de autenticitate*.

➤ *Valoarea estetică* se referă la calități catalogate generic ca „frumusețe” pe care un activ de patrimoniu le posedă, indiferent dacă aceste însușiri sunt intrinseci sau sunt astfel percepute de un consumator.

➤ *Valoarea spirituală* aparține obiectivului și poate contribui la formarea și consolidarea sentimentului identității unei comunități, a unui individ sau a unui vizitator, putându-le oferi acestora încredere culturală și o legătură dintre mediul local și cel global. Conștientizarea existenței unor valori spirituale asemănătoare generate în alte comunități poate promova înțelegere și dialog intercultural.

➤ Interpretarea culturii ca valori și credințe împărtășite de un grup sugerează că *valoarea socială* a unui patrimoniu se poate reflecta în stabilitatea și coeziunea socială a comunității. Respectivul activ își poate pune amprenta asupra modului de viață în comunitate, ajutând la

identificarea valorilor ce fac din acea comunitate un loc în care se dorește a se trăi și munci.

➤ *Valoarea istorică* este, în mod incontestabil, intrinsecă patrimoniului, fiind și cea mai ușor identificabilă din punct de vedere obiectiv. Principalul ei beneficiu este contribuția la definirea identității, făcând legătura cu trecutul, ajutând la înțelegerea prezentului și la creionarea planurilor pentru viitor.

➤ În ceea ce privește *valoarea simbolică*, un patrimoniu poate transmite anumite semnificații și informații care ajută comunitatea să își interpreteze identitatea și să-și afirme personalitatea culturală.

➤ Nu în cele din urmă, *valoarea de autenticitate* se referă la faptul că un activ de patrimoniu poate fi apreciat pentru propriile calități, fiind real și unic. Necesitatea protejării integrității sale, date fiind aceste caracteristici, poate constitui o constrângere semnificativă pentru adoptarea unei decizii care să ia în calcul și valoarea culturală.

Dacă ar exista instrumentele necesare pentru măsurarea valorii culturale, atunci s-ar putea face, cel puțin de principiu, o paralelă cu analiza economică, aplicând metodologia standard a analizei cost-beneficiu pentru a evalua fluxurile de beneficii culturale generate de un proiect. Însă acest obiectiv este imposibil de atins în termeni operaționali, nefiind încă dezvoltate sistemele metrice necesare.

3. Evoluția istorică a valorilor asociate patrimoniului.

După cum am văzut, termenul de valoare se referă la caracteristicile pozitive prezente și potențiale ale lucrurilor - obiectelor, clădirilor și siturilor de patrimoniu asociindu-li-se o varietate de valori, cum a fi cele: simbolice, istorice, estetice, economice etc. Datorită prezenței acestor valori diverse multivalența devine una dintre caracteristicile esențiale ale patrimoniului.

Valorile asociate patrimoniului cultural nu sunt intrinseci și nici imuabile ci rezultă din interacțiunea între obiect și context, societatea alegând în permanență și definind ceea ce are semnificație în contextul situației sale istorico-geografice.

Inițial, însuși conceptul de patrimoniu a fost definit de valorile istorice și estetice. În cadrul acestora, la începutul secolului XX Alois Riegl identifica valorile: istorică, de vechime, comemorativa, de uz și de nouitate.

Aceste valori au constituit principalele elemente de determinare a patrimoniului cultural și în prima jumătate a secolului XX.

Odată cu reevaluarea viziunii asupra monumentului, sunt identificate o serie de noi valori, în afara celor estetice și istorice, de exemplu: economice, asociativ-simbolice și informaționale (Lipe 1984); culturale, educaționale și academice, economice, recreaționale (English Heritage, 1997); științifice și sociale (spirituale, politice, naționale și culturale de – Charta Burra, 1998).

Acest câmp divers al valorilor se poate împărți în două categorii generale: **valori socio-culturale și valori economice**.

Determinarea tipurilor de valori este deosebit de importantă întrucât influențează hotărâtor și alegerea instrumentelor de evaluare adecvate.

Cele două mari categorii de valori numite mai sus nu sunt cu totul independente, suprapunându-se în privința mai multor aspecte.

Vom conveni însă asupra acestei împărțiri general acceptate, care situează pe de-o parte valoarea istorică, cultural-simbolica, socială, spiritual-religioasă, estetică (valori culturale) și pe de altă parte, valorile de piață și valorile de nonutilizare: valoarea de existență, valoarea de opțiune, valoarea de moștenire (valori economice). Aceste tipuri de valori nu sunt neapărat categorii distincte, ci moduri diferențiate de descriere a valorilor patrimoniului.

Reigl (1902)	Lipe (1984)	English Heritage (1997)	Frey (1997)	Burra Charter (1998)
Vechime	Economica	Culturala	Monetara	Estetica
Istorica	Estetica	Educationala si academica	De optiune	Istorica
Comemorativa	Asociativ-simbolica	Economica	De existenta	Stiintifica
De utilizare	Informationala	De resursa	De mostenire	Sociala (spirituala, nationala,culturala...)
De nouitate		Recreationala	De prestigiu	
		Estetica	Educationala	

Fig. 1. Evoluția istorică a valorilor asociate patrimoniului cultural (Mason 2002)

Celor două categorii de valori, li se asociază metode calitative și cantitative de evaluare, care reprezintă modele de conceptualizare și măsurare a valorilor culturale și economice. Metodele calitative sunt necuantificabile, sau doar parțial cuantificabile și reprezintă interpretări ale semnificațiilor colective asociate patrimoniului. Metodele cantitative exprimă preferințele individuale și transpun în limbaj economic, valorile asociate patrimoniului. Cele două metodologii, oferă tipuri de informație disjuncte, deci incomparabile.

Deși unii dintre adepții teoriei economice neoclasice, susțin că orice tip de valori poate fi evaluat/transpus în termeni economici prin interpretarea sau simularea mecanismelor de piață, astfel de evaluări sunt problematice și incomplete, cele mai bune rezultate obținându-se prin utilizarea adecvată a metodologiilor culturale și economice. Aceste metodologii sunt paradigme alternative, fiecare cu puncte tari și slabe. Rezultatele metodelor cantitative sunt ușor de comparat, aplicarea lor ducând la rezultate ușor de interpretat de către decidenții din domeniul politicilor culturale. Pe de altă parte, o serie întregă de valori nu pot fi clasificate (de exemplu valorile spirituale), metodele calitative ale disciplinelor umaniste, rămânând cele mai adecvate pentru descrierea lor. La ora actuală, există un consens general în privința complementarității celor două tipuri de metode, pentru fiecare obiect/sit trebuind identificate valorile/metodele adecvate.

Crearea instrumentarului adecvat, în aprecierea valorilor este unul dintre elementele esențiale în evaluare. Alegerea metodologiei de evaluare afectează aprecierea valorilor, unele instrumente oferind o imagine mai detaliată și mai exactă a valorilor patrimoniului cultural. În principiu, valorile culturale și cele economice trebuie să beneficieze de metode specifice, la fel și analiza experților trebuie să dispună de instrumente diferențiate față de cele destinate grupurilor sau persoanelor interesate.

În linii generale, paleta instrumentelor de evaluare, trebuie să corespundă diversității valorilor identificate în obiectul/situl de patrimoniu, metodele de analiză cantitativă complementându-le pe cele de analiză calitativă. Experții și profesioniști ce realizează evaluarea, ar trebui să aibă deschidere către înțelegerea și aplicarea metodologiilor din alte discipline.

Metodele de evaluare trebuie să dea posibilitatea exprimării profesioniștilor, dar și comunității implicate. (Mason 2002)

Tipologia valorilor și instrumentelor de evaluare descrisă mai jos, reproduce clasificarea lui Randall Mason din articolul *Assessing Values in Conservation Planning: Methodological Issues and Choices*, publicată în Raportul de cercetare *Assessing the Values of Cultural Heritage*, Editor Marta de la Torre, The Getty Conservation Institute, Los Angeles, 2002.

Valorile socio-culturale. Stau în centrul procesului de protecție a patrimoniului, fiind legate de pocesele de afiliere culturală. Aceste valori sunt cele care au semnificație pentru grupurile sociale și se referă la vechimea, frumusețea, calitățile artistice ale obiectului/sitului de patrimoniu, sau la asocierea sa cu personalități și evenimente.

Valoarea istorică stă la baza noțiunii de patrimoniu, patrimoniul cultural constituindu-se din elemente ce întrupează relația noastră cu trecutul și reprezintă memoria vie a societății. Valoarea istorică rezultă din vechimea propriu-zisă, asocierea cu evenimente sau personalități, calitățile stilistice (unicitate/reprezentativitate), din calitatea de obiect reprezentativ pentru tehnici și tehnologii. Valoarea istorică, poate fi împărțită la rândul ei în mai multe sub-tipuri dintre care cele mai importante sunt valoarea artistică și valoarea educational-academică. Valoarea artistică, rezidă în calitatea obiectului de a fi unic, reprezentativ pentru un stil, operă a unui autor cunoscut, etc. Valoarea educațional academică rezultă din capacitatea obiectului de a face să dobândim cunoștințe despre el și interpretări ale trecutului în prezent.

Valoarea cultural-simbolică este elementul constitutiv esențial al afilierii culturale și se referă la valorile împărțite ale patrimoniului care nu sunt *nemijlocit* istorice, adică legate de aspectele cronologice. Unul dintre tipurile de valori cultural-simbolice este valoarea politică, prin care patrimoniul susține cauze ale vieții civile-sociale, legitimează guvernarea sau sprijină cauze ideologice. Această valoare rezultă din capacitatea siturilor patrimoniale de a genera reflecții asupra trecutului și modului de evoluție a societății. Această valoare poate fi interpretată sub aspectele ei pozitive de element esențial în susținerea societății civile, sau sub aspect negativ ca instrument de ideologizare și impunere a unui tip de cultură. Tot din categoria valorilor cultural simbolice fac parte și cele refeitoare la

meșteșuguri și muncă, în măsura în care sunt relevante pentru identitatea de grup a unei comunități.

Valoarea estetică se atribuie pe baza unei judecați cu multiple aspecte subiective și constituie tipul de valoare socioculturală cel mai personal, referindu-se de fapt la un ansamblu de valori. O primă componentă este cea referitoare la calitatea vizuală a patrimoniului. Criteriul de încadrare a siturilor și obiectelor în categoria patrimoniului pe baza calităților formale, este printre cele mai importante. Caracteristicile stilistice ale unui obiect de patrimoniu sau ale unei clădiri se încadrează în aceeași categorie a esteticului. Astăzi se consider, că o categorie lărgită a esteticului, include orice fel de experiență multisenzorială.

Valoarea spiritual-religioasă se referă la calitatea patrimoniului de a fi asociat deseori cu semnificații religioase. Fie prin programul arhitectural al clădirii sau ansamblului de patrimoniu, fie prin sentimentele provocate de vizitarea siturilor sau obiectivelor.

Valoarea socială este cea care facilitează relațiile sociale și legăturile între membrii grupurilor, neimplicând neapărat o legătură cu sensul istoric al locului. Atașamentul față de loc este unul dintre aspectele acestei valori, legătura cu mediul construit fiind esențială în configurarea identității de grup.

Valorile economice. Aceste valori se suprapun în bună parte cu valorile socioculturale, ceea ce le deosebește fiind faptul, că sunt apreciate cu instrumentele analizei economice. Dacă în miezul determinării valorilor sociale stă consensul ce se leagă de judecata colectivă, la baza evaluărilor economice se află întotdeauna, în conformitate cu teoria economică neoclasică, consumatorul individual. Aprecierea valorii economice a obiectul de patrimoniu se face prin prisma utilității și se exprimă de multe ori în termenii prețului de piață. Calitatea de *bun public* a patrimoniului (calitate ce reflectă mai degrabă decizii colective decât preferințe individuale) face însă imposibilă măsurarea valorii prin prețul pieței. Se face astfel o distincție între valorile ce pot fi interpretate în termeni de preț (valorile obiectelor și clădirilor de patrimoniu aparținând proprietarilor privați și care pot fi valorificate pe piață) și între factorii care determină deciziile privind alocarea resurselor economice. Metodele evaluării economice trebuie deci să acopere divergența între valorile de piață/private și valorile publice care nu sunt valori de piață.

Valorile de utilizare (Valorile de piață). Valorile de utilizare sunt cele care reflectă bunurile și serviciile ce derivă din ele în termeni de preț. Exemplele pot cuprinde prețurile obiectelor de patrimoniu, taxele de intrare pe un sit istoric, sau lefurile muncitorilor. Putând fi exprimate în termeni de preț aceste valori, beneficiază de instrumentele de evaluare ale economiei neoclasice.

Valorile de nonutilizare (Nonmarket values/ Nonuse values). Sunt valori ce pot fi greu exprimate în termeni de preț sau de valoare de piață și sunt clasificate ca valori economice, fiindcă se presupune, că utilizatorii individuali ar fi dispuși să aloce fonduri pentru ele. Aceste valori, derivă din calitățile asociate statutului de bun public al patrimoniului. Acestea sunt așa numitele calități ne-rivale (consumul bunului de către o persoană nu împiedica consumul de către altă persoană) sau ne-exclusive (odată bunul/serviciul oferit oricui, nimeni nu mai este exclus de la folosirea lui). Aceste bunuri sunt greu de apreciat în termenii pieței și pun o problemă complicată economiștilor. De fapt, valorile de non-utilizare sunt o altă modalitate de interpretare a valorilor socio-culturale.

Între categoriile valorilor de non-utilizare se număra:

Valoarea de existență: Indivizii conferă valoare bunului de patrimoniu fără a beneficia direct de ea prin simplă conștientizare a existenței sale.

Valoarea de opțiune: Se referă de posibilitatea consumului bunului cultural la o data ulterioară.

Valoarea de moștenire (Bequest value): Rezultă din dorința de a lăsa moștenire obiectul de patrimoniu generațiilor viitoare. Următoarea schema sintetizează raporturile între diversele categorii de valoare ale patrimoniului construit, care determină valoarea de piață a acestuia.

Concluzii:

Lucrarea s-a axat pe prezentarea cadrului conceptual și pe sublinierea rolului fundamental al noțiunilor de „valoare” în domeniul patrimoniului, subliniindu-se importanța distincției dintre diferitele tipuri de valoare. În același timp, s-a insistat asupra posibilităților și limitelor metodelor și instrumentelor de comensurare a acestora, în procesul de fundamentare și obiectivare a deciziilor privind acțiuni tehnice sau alocări de fonduri în vederea conservării și restaurării.

În concluzie, majoritatea cercetărilor din domeniu (aici fiind prezentate doar câteva contribuții mai importante), certifică potențialul deosebit al capitalului cultural, valorificarea acestuia depășind cu mult sfera economică. Prin urmare, conservarea și dezvoltarea capitalului cultural prin investiții, ar trebui să reprezinte o prioritate a indivizilor, organizațiilor și statului. Ținând cont de caracterul predominant colectiv al proprietății asupra capitalului cultural (evidențiat de Klamer, 2002), se poate acredita ideea, că investițiile în acest domeniu ar trebui făcute de către autoritățile publice. Totuși, având în vedere, că activele culturale generează o serie de avantaje economice, finanțarea lor nu ar trebui făcută exclusiv din fonduri publice, fiind recomandată stimularea investițiilor private în acest domeniu. Principala problemă, așa cum a fost identificată de majoritatea studiilor din literatura de specialitate, este aceea a măsurării capitalului cultural și a evaluării efectelor economice pe care le produc investițiile în acesta.

Nu trebuie să uităm, că o clădire de patrimoniu reprezintă un bun economic cu valoare de piață.

Stabilirea valorii de piață se face de către evaluatori, luând în calcul o serie întreagă de factori.

Bibliografie:

1. Mihaela IACOB, Felicia ALEXANDRU, Meral KAGITCI, Georgiana Camelia CREȚAN, Filip IORGULESCU *Evaluarea patrimoniului cultural: o restaurare a câtorva concepte critice aferente în Economie teoretică și aplicată Volumul XIX (2012), No. 12(577), pp. 57-67.*

2. Filip IORGULESCU, Felicia ALEXANDRU, Georgiana Camelia CREȚAN, Meral KAGITCI, Mihaela IACOB *Abordări privind evaluarea și valorificarea patrimoniului cultural, în Economie teoretică și aplicată Volumul XVIII (2011), No. 12(565), p. 13-31.*

3. Evaluarea patrimoniului cultural și a politicilor publice de valorizare a Patrimoniului, <http://cdclio.spiruharet.ro/images/2016/biblioteca-virtuala/1discipline/Evaluarea%20patrimoniului.pdf>